תורה אור

מדתנא דבי ר' ישמעאל דבר הלמד בהיקש מהו שילמד בבנין אב? אמר רבי ירמיה לא לכתוב צפונה באשם ותיתי מבנין אב א] מחטאת, מאי הלכתא כתביה, לאו למימרא דדבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בבנין אב, וליטעמיך תיתי מבנין אב מעולה ב], מאי טעמא לא אתי, משום דאיכא למיפרך: מה לעולה שכן כליל, חטאת נמי איכא למיפרך: מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות, חדא מחדא לא אתיא, תיתי ג](חדא) מתרתי, מהי תיתי, לא נכתוב רחמנא ד] עולה ותיתי מחטאת ואשם מה להנך שכן מכפרין, לא נכתוב רחמנא בחטאת ותיתי מהנך, מה להנך שכן זכרים, לא נכתוב באשם ותיתי מהנך מה להנך שכן ישנן בציבור כביחיד. דבר הלמד בג"ש מהו שילמד בהיקש אמר רב פפא ה] ויקרא ז "זאת תורת זבח השלמים [וגו'] אם על תודה" למדנו לתודה שבא מן המעשר, מראשכחן שלמים דאתו ממעשר, שלמים גופייהו מנא לן? דכתיב דברים כז "שם" יד "שם", א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מעשר דגן חולין בעלמא הוא, א"ל (א) אמר אמרה, למד קדש ומלמד קדש. דבר הלמד בג"ש מהו שילמד בג"ש? ויקרא ז אמר רמי בר חמא תניא סלת מרבכת למדנו לרבוכה שבאה סולת, חלות ו] מניין ת"ל "חלות" "חלות", רקיקין מניין ת"ל מצות מצות. אמר ליה רבינא ממאי דמצות מצות מחלות גמר, דלמא ממאפה תנור גמר, אלא אמר רבא תניא שם ד "וקרבו ופרשו" "והוציא" מלמד שמוציאו שלם, יכול ישרפנו שלם נאמר כאן ז] "ראשו וכרעיו" ונאמר להלן שם א "ראשו וכרעיו" מה להלן ע"י ניתוח אף כאן על ידי ניתוח, אי מה להלן בהפשט אף כאן ח](נמי) בהפשט, תלמוד לומר "וקרבו ופרשו" מאי תלמודא? א"ר פפא כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו ותניא רבי אומר נאמר כאן עור ובשר [ופרש] ונאמר

מדתני דבי רבי ישמעאל. בפרק ב"ש (לעיל דף מט.) ומה במקום שלא השוו קרבן לקרבן ט] ואוקימנא התם דקסבר ר' ישמעאל דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בקל וחומר: **בבנין אב.** מה מצינו י] וכולן שאילות הללו בקדשים נשאלו וארבעה שאילות בכל מדה ומדה כגון דבר הלמד בהיקש מהו שילמד בהיקש ובגזרה שוה ובקל וחומר ובבנין אב, ודבר הלמד בגזרה שוה מהו שילמד בהיקש ובג"ש וק"ו ובבנין אב, ודבר הלמד יא] בבנין אב מהו שילמד בכולן: **וליטעמיך.** אי משום הא כתביה לייתי מעולה דכתיב בה בהדיא: **שכן מכפרת כו'.** ואין לך לפרש יב] שאילתייהו מכאן: **מחדא לא אתיא כו'.** יג] מילתא באפיה נפשה היא ולאו למיפשט בעיין: עולה לגבי חטאת ואשם לא חשיבה כפרת עשה דידיה כפרה: **למדנו לתודה.** מכאן בהיקש משלמים שבאה מן המעשר אם פירש בשעת נדרו ע"מ להביאה ממעות מע"ש: **שם שם.** בשלמים כתיב (דברים כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ובמעשר כתיב (שם יד) ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות: **חולין הוא.** ואנן בקדשים קמיבעיא לן: **אמר אמרה.** יד] (האמור) למד קדש ומלמד קדש בתמיה וכי שניהן צריכין שיהו טו] (ב)קדשים, הואיל ולמד קדש כגון שלמים שפיר מיפשט בעיין, דבתר למד אזלינן ומר זוטרא סבר בתר מלמד טז] אזלינן והיינו דאמרינן בעלמא (לעיל דף מה. ולקמן דף ס:) הניחא למ"ד בתר למד אזלינן: **למדנו** יז] **לרבוכה.** חלות מבושלות במים תחלה שבתודה שבאה סולת ולא קמח: **חלות שבתודה מניין.** שלשה מיני מצה יש בה: חלות רקיקין רבוכה, חלות שבה מניין שהן סולת: **ת"ל חלות חלות.** נאמר בחלות "חלות" ונאמר ברבוכה "חלות": **מצות מצות.** נאמר ברקיקין "מצות" ונאמר בחלות "מצות" וילפינן רקיקין מחלות וחלות יח] למדו מרבוכה ושניהם בגז"ש: **וממאי.** דרקיקין דתודה מצות מצות מחלות דתודה גמרי: **דלמא ממצות** דכתיב גבי רקיקין יט] **מנחת מאפה** גמרי. והתם "סלת" בהדיא כתיב "סלת חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן" (ויקרא ב): כ] **מלמד שמוציא את כל הפר שלם.** דאי במנתח היאך כא] (הכל) יוציא, בהוצאה אחת הנתחים וקרבו ופרשו: **נאמר כאן** כב] **ראשו וכרעיו.** על ראשו ועל כרעיו (שם ד): **ונאמר להלן ראשו וכרעיו.** בעולת בן צאן כתיב וערך הכהן את הראש וכתיב וקרבו וכרעיו ירחץ כג] (שם א): **מה להלן ע"י ניתוח.** היה מקטירו דניתוח כתיב ביה: **אף שריפה של זה ע"י ניתוח.** ובפר כהן משיח קאי: **כשם שפרשו בקרבו כו'.** דאיתקש שריפת עורו ובשרו לשריפת קרבו ופרשו: **מה פרשו בקרבו.** דדבר מגונה הוא להוציאו ולשורפו בעין:

לא נכתוב רחמנא בעולה ותיתי מחטאת ואשם כד]. פי' ולכתוב בהדיא צפון בחטאת ואשם ואם תאמר ולכתוב בזבחי שלמי צבור ונילף עולה מינייהו וי"ל דאיכא למיפרך דמה לזבחי שלמי ציבור שכן זמנן קבוע ועוד דחטאת לא אתי כה] מיניה שכן זכרים ואשם שכן אינו בציבור וא"ת למה לי לאקושי לקמן (דף נה.) זבחי שלמי ציבור לעולה תיפוק לי בבנין אב וכי תימא לאשמועי' שהם קדשי קדשים כעולה הוי מצי למילף מדאיתקש לחטאת כו] וי"ל דאיכא למיפרך שכן תדיר כדמפרש בפרק תמיד נשחט (פסחים דף סה.) אי נמי מה לשם שלמים שכן אינן טעונין צפון וא"ת בפ"ק דשבועות (דף ט. ושם) דיליף שעיר דר"ח משעיר חיצון דאינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו דקאמר הואיל וזה בא לזמן קבוע ושעיר הנעשה בחוץ קאמר כדפירש התם בקונטרס דאי מפנימי כז] הוה ליה למיפרך שכן נכנס דמה לפני ולפנים ועוד דאדרבה נילף משעיר המשתלח דמכפר בשאר עבירות אבל השתא אי מחיצון גמר ניחא דדמו אהדדי טפי משעיר המשתלח והשתא אי מחיצון גמר א"כ תפשוט דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב דחיצון גופיה לא ידענא אלא מהיקשא דפנימי וי"ל דהא אמרינן התם דגילוי מילתא בעלמא הוא וא"ת והיכי גמר בפ"ב דבילה (דף כ.) סמיכה בשלמי חובה בבנין אב כח] (משלמי נדבה) [מעולת חובה] והא עולת חובה מכמשפט ילפא דהיינו היקש וי"ל דקושיא בעלמא הוא דפריך התם ממאי דבית הלל כו' דלמא מעולת חובה גמרי כלומר אם תימצי לומר דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב ועוד"ק כט] בהקומץ רבה (מנחות דף כ:) נאמר הבא מנחה והבא מלח ונאמר הבא מנחה והבא עצים מה עצים משל ציבור אף מלח משל ציבור ועצים גופייהו לא ידעינן אלא מדאיתקש למזבח דכתיב (ויקרא א) על העצים אשר על האש אשר על המזבח מה מזבח משל ציבור וכו': **אם** על תודה כו'. הקשה ה"ר יעקב מאורליינ"ש בפרק דם חטאת (לקמן דף צח.) ובפ' התודה (מנחות דף פג.) דאמר מה חטאת אינה באה אלא מן החולין למה לי הא שלמים ותודה שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין עוד קשה היכי יליף התם מחטאת כיון דאיכא שלמים ותודה דבאין מן המעשר דלא ילפינן בהיקשא דזאת התורה אלא דבר שיכול לנהוג בכל הנזכרים בפסוק דמהאי טעמא מיבעי לן קרא בפ"ב דבילה (דף כ.) ל] עולת חובה טעונה סמיכה ולא ילפינן מהיקשא דזאת התורה משום דסמיכה לא בעי בכולהו דבכור ומעשר לא בעו סמיכה כדתנן פרק שתי מדות (מנחות דף צג.) וי"ל דכל חובה מקשינן לחטאת מה חטאת דבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין לא] כדמוכח בפרק התודה (שם דף פג.) ול"ע מנחת נדבה דאינה באה אלא מן החולין מנ"ל וא"ת בפ"ק דחגיגה (דף ח.) דדריש מסת מלמד שאדם מביא חגיגתו מן החולין למה לי הלא חובה היא ותיפוק לי מהיקש וי"ל משום דקאמר התם דחגיגה באה נמי מן המעשר אילטריך מסת למימר דאינה באה הכל מן המעשר אלא מן החולין ומן המעשר מתרווייהו אי נמי משום דכתיב כאשר יברכך בסיפיה דקרא סלקא דעתך דאתיא לב] ממעשר להכי אילטריך מסת: **אמר** אמרה. לג] ורבינו שמואל מפרש אימר אמרת שמא אתה רוצה לומר ששניהם בעינן קדש ורבינו תם גרים אמי אמרה ואמי שם חכם לד] וביבמות פרק הערל (דף פ.) היינו דשמעתא ליה לאמי כל שממעי אמו לקוי ובכתובות (דף מד:) לה] אמר רבא תני אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים וא"ת דלמר זוטרא לא איפשיטא בעיא ובסוף אלו מנחות (מנחות עו.) אמרינן לחמי תודה ונזירות באות עשר עשר לחמי תודה בהדיא כתיב בהן פירוש דכתיב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' ואמר בפרק התודה (שם דף עז:) נאמר כאן תרומה ונאמר להלן בתרומת מעשר תרומה מה להלן אחד מעשרה אף כאן אחד מעשרה ונזירות מהיקש דאמר מר על זבח תודת שלמיו לרבות שלמי נזיר פי' לכל דין לחמי תודה לעשרה קבין ירושלמית וחצי לוג שמן ושיהיו באות י' אלמא דין דתודה אתיא בג"ש חוזרת ומלמדת בהיקש לו] ותו בההיא שמעתא לעיל ילפינן דכל המנחות באות עשר בבנין אב מלחמי תודה דאתיא בג"ש מתרומת מעשר ואם כן תפשוט דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בבנין אב ובההיא שמעתא גופה פריך התם אי ס"ל דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בבנין אב ניליף מחביתין וי"ל דתרומת מעשר דהתם חולין הוא כדקאמר הכא מעשר דגן חולין הוא ומיהו הך קשיא לז] לרבינא דס"ל הכא בתר למד אזלינן ובסמוך אמרינן תיקו ודוחק לומר דלרבינא איפשטא ליה כמו כן בעיא דלקמן מההיא דמנחות: **מה** להלן ע"י ניתוח שלא בהפשט. ואם תאמר היכי יליף מהכא דדבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש דילפינן פר יום הכפורים בנתוח שלא בהפשט מפר כהן משיח וניתוח בפר כהן משיח גמרינן מעולה הלא כה"ג אפילו למד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש לח] כיון דהוי הימנו ודבר אחר לט] דשלא בהפשט בפר כהן משיח מדאיתקש עור ובשר לפרש יליף כדפירש בקונטרס *ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בגזירה שוה ושמא אין זה היקש אלא גילוי מילתא בעלמא וי"ל דשלא בהפשט

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ו מהל' מעשה"ק הל' יז :

יז ב מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' יב :

יח ג ד ה מיי' פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הלכה ג :

שיטה מקובצת

א] מחטאת למאי הלכתא כתביה רחמנא כו'. תימה דהיכא בעי למילף לענין בנין אב הא איצטריך לאשמועינן דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש כדקאמר לעיל ולעולם חוזר ומלמד בבנין אב וי"ל דס"מ שפיר מוכח דאי סובר חוזר ומלמד בבנין אב א"כ לשתוק מצפונה דאשם דאין לו לכתבו שלא לצורך ובמקום אחר ישמיענו דאין היקש חוזר ומלמד. והקשה הר"ם היכא מוכח זה דלמא ניחא ליה למיכתביה בגופה מדמקיש ליה אקשי דהא קאמר לעיל כי תאי סברא דבשלמא לעיל גבי לא לכתוב צפון באשם ותיתי בקדשי קדשים מחטאת ליכא למיפרך הכי דהא ג"ש חשיבא כתיב בגופיה כמו היקש דכתיב במקום אשר [תשחט] (ישחטו את) העולה (תשחט) [ישחטו את] האשם אבל הבא גבי בנין אב קשיא דודאי היקש חשיב כתיב בגופיה יותר מבנין אב ותירץ דדוקא היינו קודם שידענו שהקדשים חלוקים מן החולין לענין למד מלמד או דחינו לעיל בסברא קלה כדי לחשותו לחולין אבל מאחר שלמדנו שהיקש מהיקש נשתנה מחולין או יש לקיים המדות ולא לדחות בסברא קלה. מהר"ם: ב] מעולה אלא מעולה מאי : ג] תיבת חדא נמחק : ד] רחמנא בעולה ותיתי : ה] א"ר פפא תניא זאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה יקריבנו למדנו לתודה שהיא באה מן המעשר כו' ממעשר ושלמים גופייהו מנא ליה : ו] חלות שבתודה מנין ת"ל חלות חלות. ס"י לג"ש מה חלות האמורות ברבוכה סולת אף חלות האמורות בכולן סולת והלא רקיקין לא נאמר בהן סולת מנין שהוא סולת ת"ל מצות מצות מה מצות האמורות בכולן סולת אף מצות האמורות בכאן סולת : ז] ראש וכרעים ונאמר להלן ראש וכרעים : ח] תיבת נמי נמחק : ט] לקרבן כו' ואוקימנא התם דקסבר תנא דבי רבי ישמעאל : י] מצינו וכל שאילות הללו: יא] הלמד בק"ו מהו שילמד בהיקש ובג"ש ובק"ו ובבנין אב ודבר הלמד בבנין אב וכו' : יב] שאלתינו : יג] כו'. אי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב תיתי חדא בבנין אב מתרתי דחדא כתיבא וחדא ילפא בהיקשא הס"ד ואח"כ מה"ד שכן מכפרת. עולה לגבי : יד] אמר אמרה. אמר האומר למד : טו] שיהו קדשים : טז] מלמד נמי אזלינן : יז] למדנו לרבוכה. שבתודה חלות מבושלות במים תחלה שבאה ותיבת שבתודה נמחק : יח] וחלות למדו : יט] רקיקין דמנחת מאפה : כ] בשמן הס"ד ומה"ד והוציא משמע תהוצאה אחת הס"ד ומה"ד מלמד : כא] היאך יוציא הכל בהוצאה : כב] כאן ראש וכרעים : כג] ירחץ וגו' : כד] מחטאת ואשם. פי' ולכתוב כו' ואשם דאל"כ לא ידעינן ליה בחטאת ואשם גופיה דלא כתיב צפון אלא בעולה וא"ת : כה] אתי מינייהו שכן : כו] לחטאת לקמן וי"ל : כז] מפנימי גמר הוה ליה : כח] בבנין אב מעולת חובה ועולת חובה מכמשפט כו' והשאר נמחק : כט] ועוד קשה דאמרינן בהקומץ : ל] דעולת חובה : לא] החולין אף כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ושלמים ותודה נמי בכלל דאם אמר הרי עלי אין באין אלא מן החולין כדמוכח : לב] דאתיא מן המעשר להכי : לג] אמר אמרה. רש"י גרים אמר אמרה כלומר שלא היו יודעים שם החכם שאמרה ולכך אמר אמרת. ורבינו שמואל גרים אימר אמרת. תיבת מפרש נמחק : לד] חכם כמו דאמר ביבמות כו' ליה לאמי ס"א זו אינו משנה (פי' כי שם גרסי' רב אמי) : לה] ובכתובות *) היינו דשמעינא לאמי בתולת בתולת (הבתולות) [ישראל כו'] וא"ת : לו] בהיקש על נזירות ותו : לז] קשיא בתרייתא קשה לרבינא : לח] כיון שניתן לדרוש לענין שלא בהפשט ואינו בא בג"ש בפר כהן משיח אתי ניתוח בהדי אגב גררא [והוי הימני] : לט] אחר ועוד קשה דשלא :

*) [שם בכתובות הגי' ממאי מדתני אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים כמ"ש בתוס' כאן וגי' רבינו ז"ל בזה צ"ע]

מסורת הש"ס

[מנחות סב.]

[לעיל מה. לקמן ס: מכות יז. תמורה כא.]

[יומא סח.]

[שם סו.]

עי' רש"י יומא סח. ד"ה ונאמר להלן וצ"ע

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה אמר אמרה. נ"ב עי' זה בתוס' דף מח ע"א :

גליון הש"ס

גמ' מהו שילמד בהיקש. עי' לעיל דף יח ע"א תוס' ד"ה בא : שם למד קדש. עי' לקמן דף ס ע"ב : שם מהו שילמד בג"ש. עי' לעיל דף מד ע"א תוס' ד"ה ואתי: רש"י ד"ה ונאמר להלן כו' בעולת בן צאן. עי' בתשובת זכרון יוסף חלק אה"ע סי' י"ב : תוס' ד"ה אמר וכו' ותו בהא שמעתא לעיל. עי' לקמן דף נז ע"ב תוס' ד"ה סייט :

נ"א ועוד דבר הלמד כו' וגי' נ"ק ולא הוי דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בגזירה שוה דשמא אין כו'

*למדנו דתודה באה מן המעשר (מנחות סב.)

לצנ"ש — מעשר ↓ שלמים

היקש — ↓ תודה

** מנין דבאים סולת:

רבוכה = בסולת

לצנ"ש — ↓ ("חלות")

חלות

לצנ"ש — ↓ ("מצות")

רקיקין

שריפת פר יו"כ מנותח (ולא שלם):

עולת צאן

לצנ"ש "ראשו וכרעיו" — ↓

פר כהן משיח

לצנ"ש "עור ובשר ופרש" — ↓

פר יו"כ